

УДК 355.02(477)

Р. І. Тимошенко,

*доктор військових наук, старший науковий співробітник,
заступник начальника Генерального штабу
Збройних Сил України, генерал-майор,*

М. М. Лобко,

*кандидат військових наук, доцент,
провідний науковий співробітник центру
воєнно-стратегічних досліджень Національного
університету оборони України
імені Івана Черняховського, генерал-майор у відставці*

Проблеми вдосконалення планування оборони України

На підставі вивчення суджень вітчизняних та іноземних фахівців, воєнно-історичної літератури, історичного досвіду, досвіду АТО, а також з урахуванням особливостей відповідних положень національного законодавства викладено погляди та обґрунтовано пропозиції щодо розв'язання проблеми планування оборони України.

Ключові слова: державна політика у сфері оборони, оборона України, система стратегічного планування, план оборони, органи військового управління, забезпечення оборони держави, керівництво у сфері оборони, організація стратегічного планування, світовий досвід війн.

© Р. І. Тимошенко, М. М. Лобко, 2018

Основними ознаками стану сучасної воєнно-політичної обстановки довкола України є анексія Російською Федерацією Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, розпалювання Росією збройного конфлікту в східних регіонах України й тимчасова окупація частини її території, нарощування нею воєнного потенціалу, проведення недружньої політики щодо України, нехтування принципів міжнародного права, положень укладених міжнародних безпекових угод. Як наслідок це призводить до зростання міжнародної напруженості й руйнування існуючої системи світової та регіональної безпеки. Ці та деякі інші негативні фактори російської політики, зростання загрози повномасштабної агресії РФ проти нашої держави змушують заново оцінити рівень і вплив загроз життєво важливим інтересам України та зумовлюють необхідність перегляду й уточнення положень щодо формування та реалізації політики у сфері оборони України.

Одним з таких положень є потреба в удосконаленні системи державного стратегічного планування у сфері оборони України. Необхідність цього впливає з прогнозування перспектив розвитку воєнно-політичної обстановки довкола України, аналізу наявного досвіду підготовки і здійснення антитерористичної операції (АТО) на сході країни, проведення мобілізації, результатів проведення командно-штабних навчань (тренувань) у різних ланках військового управління Збройних Сил України із залученням інших військових формувань та з оцінки інших супутніх факторів.

Отже, в умовах сьогодення розв'язання проблеми державного стратегічного планування у сфері оборони України є актуальним.

Практика свідчить, що зусиль, які докладаються для розв'язання проблем оборони з метою відновлення територіальної цілісності України, на сьогодні явно недостатньо, а головне, ці зусилля не є системними. Особливо перешкоджає розв'язанню проблем оборони недостатнє розуміння посадовими особами органів державної влади небезпеки путінської політики щодо України, яка спрямована на знищення нашої держави та має довгостроковий характер, їх небажання докладати необхідних зусиль для вирішення оборонних питань, відомчий егоїзм, роздробленість дій органів виконавчої влади на всіх рівнях ієрархії тощо. Прикладом може бути відсутність в Уряді України посади (наприклад, віцепрем'єр-міністра), яка забезпечувала б комплексне виконання завдань організації оборони держави, її забезпечення зусиллями всіх причетних міністерств (відомств) виконавчої влади. Досвід останніх років переконливо показує, що зусиль одного Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України тут явно недостатньо. Тож постає питання про необхідність удосконалення стратегічного планування оборони держави.

Досвід Першої і Другої світових війн, локальних війн другої половини ХХ ст. свідчить, що всі їх учасники

не мали плану війни як окремого цілісного документа. Як правило, генеральними штабами держав-учасниць розроблялися плани стратегічних операцій (кампаній) збройних сил у війні (наступальні, оборонні, повітряні, морські десантні тощо) та плани мобілізації. Питання забезпечення збройних сил і воєнних дій під час війни розроблялись окремими державними планами або програмами. У них відображалися питання забезпечення збройних сил призовним контингентом, озброєнням і військовою технікою, спорядженням, продовольством та іншими необхідними матеріально-технічними засобами. Окремими планами передбачалося проведення заходів із забезпечення життєдіяльності населення країни в умовах воєнного часу.

Характерним було те, що в мирний час на основі воєнних планів на певний період розроблялися плани (програми) підготовки держави до війни. За розрахунками генеральних штабів урядами держав розроблялися відповідні плани (програми) виробництва озброєння й військової техніки, будівництва бойових кораблів (катерів, підводних човнів), випуску ракет і боєприпасів, спорядження, інших матеріально-технічних засобів та виділялися відповідні фінансові кошти залежно від економічних і фінансових можливостей держави.

Зазначені підходи з підготовки до війни й розроблення планів її ведення зберігалися до останнього часу в більшості розвинених державах світу.

Такий підхід до складання планів мав низку недоліків, основними з яких були складність їх узгодження, а отже, труднощі в розробці, беручи до уваги різноманітність інтересів різних державних владних інституцій і недостатність повноважень міністерств оборони і генеральних штабів в організації їх розробки. Відтак, ці плани мали багато білих плям у вирішенні питань підготовки держав до оборони та її здійснення під час війни і не враховували інші важливі аспекти: зовнішню та внутрішню політику, економіку, соціальну й гуманітарну сфери тощо.

За сучасних умов у науковому середовищі дедалі частіше йдеться про необхідність комплексного підходу до розв'язання політичних і воєнних проблем у сфері оборони держави, розроблення плану оборони як цілісного документа, що забезпечило б синхронізацію існуючих планів, програм, ефективне використання коштів державного бюджету, швидкий перехід від стану мирного часу до стану війни тощо (В. К. Горовенко, О. І. Кузьмук, С. О. Кириченко, М. М. Пальчук, А. І. Семенченко).

Воєнно-політичне керівництво РФ, як зазначалося вище, проводить агресивну політику, порушивши підписані нею міжнародні угоди у сфері міжнародної безпеки. Застосовані міжнародні санкції Росія розглядає як недружні дії, котрі загрожують її суверенітету й територіальній цілісності. У РФ швидкими темпами проводиться воєнна реформа з метою нарощування воєнної потужності й набуття агресивних спроможностей у про-
довженні обраного політичного курсу. Для організо-

ваного її проведення і завершення міністерством оборони і генеральним штабом РФ за дорученням президента Росії В. Путіна був розроблений План оборони РФ на 2016–2020 рр., затверджений його указом від 16 листопада 2015 р., який набрав чинності з 1 січня 2016 р. Розробленню плану передувало затвердження Воєнної доктрини РФ та замислу оборони на п'ять років. За інформацією міністерства оборони і генерального штабу збройних сил РФ, зазначений план містить загрози безпеці держави, потенційні ризики та пов'язані з ними основні напрями діяльності федеральних органів із забезпечення безпеки і оборони Росії. План визначає перспективу подальшого розвитку обороноздатності держави, зокрема реалізацію державних програм озброєння (як зазначається, вперше вдалось узгодити всі програми (плани), пов'язані з обороною держави: озброєння, техніки, матеріальних засобів, мобілізації всіх міністерств (відомств)).

За часи незалежності Конституцією України та вітчизняним законодавством установлені засади оборони України, система організації, забезпечення і керівництва обороною держави, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян у сфері оборони.

До основних з них слід віднести такі. У статті 17 Конституції України [1] визначено, що «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України». У пункті 17 статті 106 установлено, що Президент України «є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; здійснює керівництво у сферах національної безпеки і оборони держави», а в пункті 19 цієї статті визначено, що він «приймає рішення на використання Збройних Сил України у разі збройної агресії проти України». У статті 4 Закону України «Про оборону України» [2] установлено, що «у разі збройної агресії проти України або загрози нападу на Україну Президент України *приймає рішення* про загальну або часткову мобілізацію, введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, подає його Верховній Раді України на схвалення чи затвердження, а також вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни». У статті 5 цього самого Закону зазначається: «Президент України здійснює повноваження у сфері оборони відповідно до Конституції України. Для здійснення повноважень у сфері оборони, визначених Конституцією та законами України, Президент України видає укази і розпорядження. Як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Президент України видає накази і директиви з питань оборони».

Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері оборони полягають в основному в ресурсному забезпеченні в межах своєї компетенції державного суверенітету України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України у сфері оборони держави; організації розроблення й виконання державних програм розвитку Збройних Сил України, інших військових формувань та розвитку озброєння і військової техніки, інших програм (планів) з питань оборони, здійсненні контролю за виконанням законів у сфері оборони, інших заходів щодо забезпечення обороноздатності України, координації та контролю їх виконання. Кабінет Міністрів України *несе*, в межах своїх повноважень, *відповідальність за забезпечення оборони України* [3].

Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони, функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність і підготовку Збройних Сил України до здійснення покладених на них функцій і завдань [2, 4].

Генеральний штаб Збройних Сил України є головним військовим органом з планування оборони держави, управління застосуванням Збройних Сил України, координації та контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, та правоохоронними органами в межах, визначених законами України та нормативно-правовими актами Президента України, Верховної Ради України й Кабінету Міністрів України. Здійснює стратегічне планування застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів для оборони держави [2, 5].

Питання задоволення потреб оборони держави і захисту її території від можливої агресії, забезпечення життєдіяльності населення в особливий період визначаються Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [6]. У цьому Законі серед іншого встановлюється, що загальне керівництво у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації держави здійснюється Президентом України, а *організаційне керівництво мобілізаційною підготовкою та мобілізацією в Україні* – Кабінетом Міністрів України. Мобілізаційна підготовка та мобілізація є складовими комплексу заходів, які здійснюються з метою *забезпечення оборони держави*.

Безпосереднє керівництво реалізацією заходів з мобілізаційної підготовки і мобілізації здійснюється в центральних органах виконавчої влади, інших державних органах їхніми керівниками, а в Збройних Силах України, інших військових формуваннях – центральними (головними) органами військового управління відповідних військових формувань.

Отже, з викладеного випливає, що основними документами з планування оборони держави є стратегічний

план застосування Збройних Сил України і мобілізаційний план України.

Стратегічний план застосування Збройних Сил України визначає стратегічні цілі та зміст завдань їх застосування, форми і способи застосування військ (сил), інших військових формувань і правоохоронних органів за визначеними сценаріями для відсічі збройній агресії проти України та у випадку виникнення збройного конфлікту – встановлення та узгодження потреб у матеріально-технічних, медичних засобах для їх усебічного забезпечення. Він базується на вимогах чинного законодавства, нормативно-правових актів, зокрема Стратегії національної безпеки України [7], Воєнної доктрини України [8] та інших, висновках з оцінки воєнно-політичної, воєнностратегічної обстановки та врахуванні економічних можливостей держави. У свою чергу, він є основою для розроблення низки нормативно-правових актів держави, організаційних і директивних документів щодо здійснення всього комплексу заходів організації, забезпечення, здійснення і керівництва обороною держави, проведення оборонного планування, розроблення державних цільових програм, планів тощо.

Розробляється цей план Генеральним штабом Збройних Сил України за участі органів державної влади, в підпорядкуванні яких перебувають військові формування і правоохоронні органи, котрі беруть участь в обороні, та інших визначених державних органів на підставі стратегічного замислу застосування Збройних Сил України, який затверджується Президентом України.

Мобілізаційний план України становить сукупність документів, які визначають зміст, обсяги, виконавців, порядок і строки здійснення заходів щодо мобілізаційного розгортання Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, системи забезпечення життєдіяльності населення на функціонування в умовах особливого періоду.

Мобілізаційний план базується на розрахункових потребах держави в особливий період, необхідних для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення, і можливостях економіки держави до задоволення цих потреб. Він є похідним від стратегічного плану застосування Збройних Сил України. Розробляється мобілізаційний план Кабінетом Міністрів України і затверджується Президентом України [6].

Набутий досвід показує, що в геополітичних і воєннополітичних умовах, у яких Україна перебувала до осені 2013 р., такий підхід загалом забезпечував вирішення питань з планування оборони України. Таке твердження спирається на державну політику, яку проводило

політичне керівництво України до вказаного терміну. Ця політика визначалася положеннями кількох законів та нормативно-правових актів держави, наприклад, про те, що на сучасному етапі основними та потенційними *загрозами* національній безпеці України є «можливість *втягування України в регіональні збройні конфлікти*» та «у найближчій перспективі *можливість широко-масштабного застосування воєнної сили проти України є малоюмовірною*» [9]. Проте не виключалася можливість, що за певних обставин Україна може бути «*втягнута у воєнні конфлікти різної інтенсивності*» [10].

Слід зазначити, що органи, які розробляли згадані вище плани та інші планувальні документи з оборони держави, перебували у складних умовах. Адже зовнішня політика України надто часто, іноді радикально, змінювала свій вектор: від тісної співпраці з ЄС і НАТО (за президентства Л. Д. Кучми) та набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору (за В. А. Ющенка) до політики позаблоковості (за В. Ф. Януковича). Крім того, часті зміни вищих посадових осіб Міністерства оборони, Генерального штабу Збройних Сил України щоразу призводили до зміни складу, організаційної структури Збройних Сил України, а відтак, і системи їх застосування, управління, забезпечення тощо, що вимагало постійного суттєвого коригування й навіть переробки існуючих планів.

Під час розроблення планів виникали значні труднощі із залученням до цього процесу представників інших військових формувань і відповідних правоохоронних органів, які намагалися, використовуючи певні прогалини у вітчизняному законодавстві, уникати залучення підпорядкованих їм сил і засобів до виконання завдань з оборони держави, відмежовувалися від завдань мобілізаційної підготовки та мобілізації, територіальної оборони тощо.

Однак основною вадою такого планування оборони держави є відсутність повного комплексу заходів у всіх сферах життєдіяльності держави, які мають проводитися під час підготовки до оборони та у випадку виникнення воєнного конфлікту.

Довідково. Воєнний конфлікт – будь-яке збройне зіткнення, протиставлення, форма розв'язання протиріч між державами, народами, соціальними, релігійними, етнічними групами із застосуванням воєнної сили. Може відбуватись у формі збройного конфлікту, локальної або регіональної війни;

збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт);

локальна війна – війна між двома чи більше державами, у якій воєнні дії обмежені територіями воюючих держав та переслідують воєнно-політичні цілі, що зачі-

пають переважно інтереси лише цих держав (територіальні, політичні, економічні тощо);

регіональна війна – війна, що охоплює певний регіон (частину континенту) за участю всіх чи більшості держав регіону та з метою досягнення воєнно-політичних цілей, що зачіпають інтереси цих держав [8].

Цей основний недолік відіграв вирішальну негативну роль у відсічі збройній агресії Росії проти України в Кримській автономії, коли діяльність вищих органів виконавчої влади нагадувала дії за відомим принципом «*крок уперед – два кроки назад*», а в подальшому й у східному регіоні України, коли акцент був зроблений в основному на силове вирішення збройного конфлікту на Донбасі (тобто проведення заходів з мобілізації та застосування Збройних Сил України, інших військових формувань і правоохоронних органів, як і передбачали відповідні плани) за майже цілковитою відсутністю виконання заходів в інших складових сфери оборони держави. Надалі, за відсутності єдиного плану, заходи з регулювання збройного конфлікту на Донбасі в інших сферах проводилися безсистемно й вибірково. Це призвело до втрати ініціативи та проведення заходів із запізненням, лише у відповідь на агресивні дії противника.

Світовий досвід показує, що відсіч збройній агресії охоплює всі сфери життєдіяльності держави.

У [2] зазначається, що «оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту». Утім, планування оборони держави, яке сьогодні здійснюється, не передбачає розроблення зазначеної «системи заходів держави» за вказаними сферами. Досвід реалізації оборони держави під час подій, які відбувались у першій половині 2014 р., і проведення АТО свідчить, що для забезпечення збройного захисту України доцільно проводити планування, яке охоплювало би весь комплекс заходів держави в усіх сферах її життєдіяльності та передбачало мобілізацію всіх людських, матеріально-технічних ресурсів і духовних сил держави.

Стає зрозумілим, що за існуючого нині підходу до планування підготовки і здійснення оборони охопити всі сфери життєдіяльності держави неможливо. Тож для успішної протидії такому потужному противнику, як РФ, котрий широко використовує методи «гібридної війни», доцільно розробляти план оборони, який забезпечував би проведення саме комплексного підходу як з підготовки оборони, запобігання виникненню воєнного конфлікту, так і успішне здійснення відсічі збройній агресії.

З наведеного вище випливає необхідність розроблення Планус оборони України, положення якого охоплювали би весь комплекс заходів у всіх сферах життєдіяльності

держави. Однак, як показує вітчизняний досвід, зокрема спроба розробити необхідні планувальні документи та сформулювати Воєнну організацію держави визначеною низкою законів України та інших нормативно-правових актів, таким планом складно охопити діяльність усієї держави навіть в одній сфері, не кажучи про комплекс заходів у всіх сферах життєдіяльності держави.

Звідси випливає, що **План оборони України** має являти собою *програму діяльності* вищих посадових осіб, усіх органів державної влади, всієї держави на визначений період часу для забезпечення якісної *підготовки* та ефективного *збройного захисту* її національних інтересів.

План оборони України повинен містити два розділи: підготовку оборони і власне оборону, тобто відбиття збройної агресії.

Найважчий вітчизняний досвід планування у сфері оборони показує, що План оборони України має охоплювати *основну частину* та плани за всіма сферами життєдіяльності держави, тобто становити комплекс планів і необхідних до них документів.

Основна частина плану повинна мати програмний характер і визначати засади державної політики у сфері оборони, політичну мету, завдання й основні положення діяльності вищих посадових осіб та органів державної влади щодо реалізації державної політики у сфері оборони задля досягнення визначеної політичної мети.

Плани за сферами життєдіяльності держави повинні мати більш конкретний зміст і охоплювати комплекс найважливіших взаємопов'язаних завдань і заходів діяльності органів державної влади *у сфері оборони* з визначенням виконавців та орієнтовних строків виконання, сил і засобів, які залучаються до їх виконання, та необхідні ресурси. З певних питань ці плани деталізуються низкою планувальних, директивних і розрахунково-аналітичних документів. Ці плани також мають бути узгоджені із чинними державними цільовими програмами, пов'язаними із забезпеченням оборони держави.

Водночас План оборони України повинен містити плани, що розробляються під час стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України [11].

Як свідчить історичний досвід, найбільший вплив на підготовку до оборони та успішне відбиття збройної агресії мають внутрішня політика, економіка, зовнішня політика і воєнна сфера. За нинішніх умов у сфері оборони, поряд із зазначеними та іншими сферами життєдіяльності, важливе значення належить інформаційній діяльності держави.

Внутрішня політика. Питання внутрішньої політики відображаються в законах і нормативно-правових актах (зокрема в Стратегії національної безпеки України, Воєнній доктрині України, програмних документах тощо). Однак у планах щодо оборони України, які розроблялися, вони практично були відсутні. Разом з тим,

як зазначали відомі державні діячі, воєнні фахівці й теоретики, саме з внутрішніх відносин у державі мають виходити і напрями зовнішньої політики щодо сусідів і світової спільноти загалом. Вони вважали, що лише внутрішньо здорова держава здатна проводити активну зовнішню політику і може розраховувати на успішне ведення війни [12–23]. Світова практика підтвердила правильність цих тверджень.

Важливим відображенням внутрішньої політики є її соціальна складова. Значення її настільки велике, що вона має бути включена в основну частину плану окремим пунктом і відображатися в окремому розробленому плані.

Невдала внутрішня політика незворотно призведе до суттєвого зниження обороноздатності держави і, як наслідок, до поразки у війні. Прикладом може слугувати проведення невдалої внутрішньої політики, що призвело до невдачі в зовнішній політиці та поразки США у війні у В'єтнамі, поразки імперій та їх розвалу під час Першої світової війни, розпаду Радянського Союзу тощо.

Отже, успішна внутрішня політика держави є обов'язковою умовою переможного ведення війни. Саме внутрішня політика держави визначає відому формулу: «Армія – відображення з суспільства, держави. Армія не виховує суспільство, а навпаки, суспільство виховує армію» [17]. Як у планах держави, так і у воєнних планах генерального штабу обов'язково мають враховуватися питання внутрішньої політики держави.

Економіка. У наші дні немає потреби доводити значення економіки для підготовки й ведення воєнного конфлікту. Аксиомою є твердження, що сильна економіка визначає могутність держави, зокрема її воєнну потугу. Щоб мати сильні збройні сили, найкращим чином їх озброїти, оснастити, підготувати, необхідно мати сильну економіку. Здійснити це силами самого лише оборонно-промислового комплексу неможливо, потрібне залучення значної частини цивільної промисловості, тобто *оборонного сектору національної економіки*, та її повна мобілізація в особливий період. Важливими компонентами національної економіки є фінансова складова, державний бюджет, у тому числі оборонний, державний матеріальний резерв, мобілізаційні й військові запаси матеріально-технічних засобів тощо.

У Плані оборони України мають бути викладені ті питання національної економіки, які визначають можливості й розвиток галузей, котрі забезпечуватимуть саме потреби оборони як у мирний час, так і в особливий період (з урахуванням міжнародного економічного та військово-технічного співробітництва). При цьому слід також урахувати потреби держави в забезпеченні життєдіяльності населення, зокрема й соціальне забезпечення, спираючись на його платіжну спроможність в особливий період. Ці та інші питання мають відображатися як у загальній частині плану, так і в плані національної економіки як важливої сфери забезпечення підготовки

і ведення оборони. У плані національної економіки також мають відобразитися питання не лише підготовки до воєнного конфлікту збройних сил (сил оборони) і території країни, а й забезпечення всім необхідним для функціонування держави загалом.

Питання підготовки національної економіки, її галузей до переведення і функціонування в умовах особливого періоду, створення, розвитку і утримання мобілізаційних потужностей для задоволення потреб сектору безпеки і оборони України й держави загалом в особливий період з урахуванням оцінки стану мобілізаційної готовності національної економіки мають відобразитися у *мобілізаційному плані національної економіки*.

Під час планування слід запобігати перевантаженню економіки потребами оборони, що неодмінно призведе до перенапруження всієї країни й ослаблення її обороноздатності та спротиву ворогові.

Зовнішня політика впливає, як сказано вище, з внутрішньої політики та має найбільший вплив на підготовку і здійснення оборони держави й війни загалом. Війна не стоїть відокремлено від політики. «Війна є продовженням політики, лишень іншими засобами», писав К. Клаузевіц [17]. Цей вислів є класичним і не береться під сумнів ані сучасними політичними, ані воєнними діячами.

Політика пронизує всю війну, її вплив на неї є постійним. Політика залишає за собою право підвищити свої вимоги до результатів війни або задовольнитися меншим успіхом. Воєнна стратегія підпорядковується політиці. Проте політика має враховувати характер війни, можливості воєнної стратегії, й тому політика і воєнна стратегія взаємопов'язані при збереженні примату політики над воєнною стратегією. Воєнна стратегія сприяє успіху політики, маючи на увазі її мету, а відтак, воєнна стратегія може впливати, видозмінювати політичні цілі, але жодним чином не диктувати їх. Звідси впливають дві мети: політична і воєнна, спрямована на досягнення політичної.

Отже, у Плані оборони України має визначитися політична мета, яка забезпечує реалізацію державної політики у сфері оборони, що встановлюється відповідними положеннями вітчизняного законодавства. Ця мета повинна охоплювати й воєнну політику держави, або мають бути окремо визначені цілі воєнної політики, які впливають з неї і спрямовані на забезпечення досягнення політичної мети.

Воєнна сфера. Воєнна частина плану також визначає воєнні цілі і стратегічні завдання, виконання яких забезпечує досягнення визначеної політичної мети. В основній частині Плану оборони України мають викладатися напрями діяльності відповідних органів державної влади, у підпорядкуванні яких перебувають формування та органи, котрі беруть участь у виконанні завдань оборони.

Як складові цієї частини плану оборони мають розроблятися план застосування Збройних Сил України та

мобілізаційний план Збройних Сил України, інших військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення. У перспективі, крім зазначених планів, розроблятимуться й інші плани забезпечення воєнної безпеки та оборони в рамках стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України.

Інформаційна діяльність. За сучасних умов інформаційна діяльність набуває дедалі більшої ваги і стає одним з найважливіших елементів забезпечення національної безпеки. Інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура та інформаційні технології наскрізь пронизують усі сфери суспільного життя і значною мірою впливають на рівень і темпи соціально-економічного, науково-технічного, культурного розвитку та розвитку збройної боротьби.

Сучасні інформаційні технології дають змогу державам реалізувати власні інтереси без застосування воєнної сили, послабити або завдати значної шкоди безпеці конкурентної держави, яка не має дієвої системи захисту від негативних інформаційних впливів. Водночас негативні інформаційні впливи, спрямовані на підрив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності кордонів, становлять реальну загрозу для України.

Від обсягу, швидкості та якості обробки інформації значною мірою залежить ефективність управлінських рішень, зростає значення методів управління з використанням інформаційних технологій соціальними та економічними процесами, фінансовими і товарними потоками, аналізу та прогнозування розвитку внутрішнього і зовнішніх ринків. Використання інформаційних технологій визначає структуру і якість озброєнь, необхідний рівень їх достатності, керівництва, ефективність підготовки і дій збройних сил.

Отже, інформаційна діяльність із забезпечення інформаційної безпеки є невід'ємною складовою кожної зі сфер національної безпеки держави. Водночас, інформаційна безпека є важливою самостійною сферою забезпечення національної безпеки. Тож інформаційна діяльність органів державної влади має відобразитися у загальній частині Плану оборони України та в окремо розробленому плані забезпечення інформаційної безпеки (наприклад, Міністерством інформаційної політики України) і водночас бути складовою інших планів за всіма сферами національної безпеки.

Таким чином, розроблення та реалізація Плану оборони України має на меті об'єднати в одне ціле діяльність як політичного, так і військового керівництва держави з мобілізації необхідних потенціалів і ресурсів для досягнення визначеної політичної мети з реалізації державної політики щодо забезпечення воєнної безпеки, підготовки до оборони, а за необхідності й відсічі збройній агресії проти України, конкретизувати й синхронізувати плани діяльності органів державної влади щодо забезпечення оборони за всіма її складовими.

Важливість розроблення та реалізації Плану оборони України полягає також у тому, що військовий конфлікт неминуче призводить до політичної (дипломатичної, внутрішньополітичної), економічної, інформаційної боротьби з агресором та протидії в інших сферах життя держави.

Перелік літератури

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про оборону України» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.
3. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 222.
4. Положення про Міністерство оборони України / затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 671 від 26 листопада 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 97. – Ст. 51.
5. Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України / затверджене Указом Президента України № 406/2011 від 6 квітня 2011 р.
6. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 44. – Ст. 416.
7. Стратегія національної безпеки України / затверджена Указом Президента України № 287/2015 від 26 травня 2015 р.
8. Военна доктрина України / затверджена Указом Президента України № 555/2015 від 24 вересня 2015 р.
9. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
10. Военна доктрина України / затверджена Указом Президента України № 648/2004 від 15 червня 2004 р.
11. Тимошенко Р. І., Лобко М. М. Сектор безпеки і оборони України: розвиток стратегічного планування / Р. І. Тимошенко, М. М. Лобко // Наука і оборона. – 2016. – № 4.
12. Лиддел Г. Стратегия непрямых действий / Г. Лиддел. – Москва : Изд-во иностранной литературы, 1957.
13. Василевский А. М. Дело всей жизни / А. М. Василевский. – Москва : Воениздат, 1984.
14. Варенников В. И. Неповторимое / В. И. Варенников. – Москва : Советский писатель, 2001–2002.
15. Зайончковский А. М. Первая мировая война / А. М. Зайончковский. – СПб. : Полигон, 2002. – (Военно-историческая библиотека).
16. Какурин Н. Е., Вацетис И. И. Гражданская война 1918–1921 / Н. Е. Какурин, И. И. Вацетис. – СПб. : Полигон, 2002.
17. Клаузевиц К. О войне / К. Клаузевиц. – Москва : Воениздат, 1934.
18. Мемуары фельдмаршала Монтгомери виконта Аламейнского. – Москва : Изографук; ЭСКСМО, 2004.
19. Типпельскирх К. История Второй мировой войны / К. Типпельскирх. – Москва : Вече, 2016.
20. Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века. – Москва : Кучково поле; Полиграфресурсы, 2000.
21. Манштейн Э. Утерянные победы / Э. Манштейн; пер. с нем. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. – 640 с.
22. Шапошников Б. М. Воспоминания. Военно-исторические труды / Б. М. Шапошников. – 2-е изд., дополн. – Москва : Воениздат, 1982. – 558 с.
23. Эйзенхауэр Д. Крестовый поход в Европу / Д. Эйзенхауэр. – Москва : ЭКСМО-Пресс, 2002.